

УЛСЫН ШАЛГАЛТ - 2023

МОНГОЛ ХЭЛ

IX АНГИ

Аймаг/дүүрэг:

Сум:

Сургууль:

Анги: Бүлэг:

Овог:

Нэр:

САНАМЖ, ЗӨВЛӨГӨӨ

- Эхийг анхааралтай уншаад, даалгавруудыг гүйцэтгээрэй.
- Шалгалт 80 минутад үргэлжлэх тул цагаа сайтар төлөвлөж, зөв хуваарилан, бүх даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

Сайхан ном, гунигт бадаг

Би хуучин монгол бичиг сурмагцаа эхлээд Жюль Верний “Арван таван наст ахмад”-ыг дараа нь Николай Островскийн “Болд хэрхэн хатаагдсан”-ыг уншсан юм. Энэ хоёр ном миний сэтгэл санааг нэг л өөр болгож билээ. Хүний тэмүүллийн яруу сайхныг болоод бадрангуй зориг, шударга үйлсийн үлгэр жишээг үзүүлсэн энэ хоёр номыг анхлан уншсан минь их аз байжээ. Тэгээд энэ хоёр сайхан номыг тэр үеийн багачуулд төрөлх хэл дээрээ унших бололцоо олгосон орчуулагчдад одоо хүртэл баярлаж явдаг.

Тэр хоёр номыг уншсанаас болж миний балчирхан ухаанд чухам юу шүглэснийг тодорхой дүрслэн хэлэхэд бэрх байна. Ямар нэг шалтгаанаар өглөөний нарны тухай үргэлж бодох болсон юм. Хөх униар татсан алсын уулсын дээгүүр өглөөний наран мишээж ертөнцийг гийгүүлэгч түм түмэн цацраг нь миний нүдэнд тусаж тэрхүү мандах нарны доор алсыг зорьсон алтан шаргал зам харагдана. Хөвчийн ногоон ойд хөхөө шувуу донгодох, хөх цэнхэр огторгуйд хун шувуу нисэх, хөдөө талын бэлчээрт хүлэг морин янцагаах зэрэг энэ ертөнцийн гоо үзэсгэлэн, эгшиг дуун ээлжлэн солигдоно. Ийнхүү дэлхий ертөнц маш уудам бөгөөд гайхамшигтайяа гэдэг яруухан сэтгэл төрөх болов. Номхон дөлгөөн далай, Африк гэдэг хар биетний тив, боолыг худалдах ёс, шуургыг тэсвэрлэгч, хөлөг онгоц, элчилгүй алсын од гараг, дайсан этгээд, дайн тулалдаан, янаглан дурлалцах ёс. Павел Корчагин, Дик хөвгүүн зэрэг эрэлхэг сайхан хүүхдүүд энэ бүхний учир өдрийн бодол шөнийн зүүд болно. Амьдрал гэгч агуу их зүйл балчирхан тархинд багтаж ядна. Тийнхүү хүнийг гийгүүлэгч яруу сайхан бодол, хүсэл тэмүүлэл төрөн бойжиж эхэлсэн хэрэг билээ.

Эрх танхил намайг энхрийлэн суугч аав ээжийн гэрийг орхиж алсын моринд дөрөөлөн, Номхон далайн их шуурган дунд пилигрим хөлгийн залуурыг барьж яваа Дик хөвгүүн юм уу, Украйны Днепр мөрний шадар хувьсгалын улаан тугийн доор хуй салхи шиг давхиж яваа Павел Корчагины хойноос одох ёстой боллоо. Тийнхүү оюуны жолоог сунгаж хорвоогийн урт замд элдэв гайхамшиг мэт зүйлтэй учирч, гуниглаж, баярлаж, дийлж нэг үзэж, дийлэгдэж нэг үзэж, янаглан дурлаж, яруу дуу зохиож яваагаа дүрслэн бодно гэдэг юутай сайхан, юутай жаргалан! Энэ бүхнийг зөвхөн дотроо бодож, дотроо хадгалж явна гэдэг юутай зовлон! Ингээд л ертөнцийн нэг өдөр санаа бодлоо цаасан дээр бичих юм сан гэсэн санаа төрсөн хэрэг байх даа. Яруу сайхнаар дүрслэн бодох авьяас яс махтай минь төрсөн эсэхийг бүү мэдээ. Харин эрдэм номын ачаар ухаан нээгдэж, нүд тайлагдах тусам хүслэн тэмүүлэл оргилж, орчлон гэдэг агуу өргөөний ам цагаан өрхийг татах чадалтай болдог ажаам.

Мянга есөн зуун дөчин гурван оны намрын хонгор өдөр өртөөний морь унаж Өндөрхаан орохоор сумаасаа гарлаа. Бага сургууль төгсөөд аймгийн дунд сургуульд суралцахаар явсан минь тэр. Нөгөө наран мандах цэнхэр уулын зүг алсын замд гарч балчир насны хүслэн биелсэнд тэсгэлгүй баярлаж хамт сургуульд очиж яваа нутгийн олон хүүхдийн дундаас балчраасаа үерхсэн нэгэн охиныг онцлон хайрлаж, Павел Корчагин юм уу, Дик хөвгүүний жишээгээр тэмүүлэн одох их замын үүрдийн хань мэт санаж, авч явсан боорцгоо хуваан идэж, эмээлийн олмыг нь чангалан өгч, бас ч уян зөөлөн үг хэлэхийг оролдож явлаа. Тэгтэл аймаг дээрээс бидний зам салж орхив. Тэр маань аймгийн сургуульд үлдэж, би нийслэл хотын сургуульд явлаа. Энэ бол гунигтай бөгөөд соньхон хэрэг байлаа. Хол газраас бие биедээ гэнэхэн захидал бичиж, дахин учрах өдрийг мөрөөдөн суух юутай сайхан, юутай жаргалан! Тэгтэл хавраас эхлээд түүнээс минь захидал ирэхээ байчихлаа. Сэтгэлийн зовлон гэгчийн зах зухаас амсаж эхлэх нь бас л сонин хэрэг байв. Тэгээд хайртай түүндээ гомдлын үг хэлж зүрхээ дэлдэн, нулимсаа бөмбөрүүлэх өдрийг хүлээсээр зуны амралтаар аймагтаа хүрээд ирсэн чинь, хөөрхий тэр минь уушгины өвчнөөр нас барчихсан байв. Гашуудал зовлон идэрхэн зүрхэнд багтахтаа байж, зуны шөнийн оддын дор уйлан хайлж утаат орчлонгийн соёрхохуй жам ёсыг тогтоож билээ. Тийнхүү тэр зун цаг хайрт нөхрөө энхрийлэн дурссан анхныхаа гунигт бадгуудыг бичиж билээ.

С. Эрдэнэ

Даалгавар 1. Зохиолч эхэд ямар асуудлыг дэвшүүлсэн бэ? 2 оноо

Зохиолчийн дэвшүүлсэн асуудал:

.....

.....

.....

Даалгавар 2. Эхийн гол санааг илэрхийлж буй өгүүлбэрийг олж бичээд, яагаад гол санаа гэж бодож байгаагаа эхээс эш татан, өөрийн үгээр тайлбарлаарай. (3 оноо)

Эхийн гол санааг илэрхийлсэн өгүүлбэр:

.....

.....

Тайлбар:

.....

.....

Дэвшүүлсэн асуудлын талаар үзэл бодлоо баримтад үндэслэн илэрхийлж, өөрийн санааг дүгнэн бичье.

Даалгавар 3. Дэвшүүлсэн асуудлын талаар үзэл бодлоо бичээрэй. Үзэл бодлоо илэрхийлэх үгсийг ашигласан, тодорхой, бодитой, асуудалтайгаа уялдаа холбоотой байхад анхаараарай. 2 оноо

Миний үзэл бодол:

.....

.....

.....

.....

Даалгавар 4. Өөрийн үзэл бодлоо үнэ цэнтэй, чухал гэдгийг батлах, дэмжих баримтуудыг бичээрэй. 3 оноо

Баримт 1:

.....

.....

Баримт 2:

.....

.....

Баримт 3:

.....

.....

Засагч багш нарт:

Шалгалтын материалыг засаж оноожуулахаас өмнө засалт хийх багш нар бүгд материалыг уншиж, оноо өгөх нэгдсэн нэг ойлголттой болно.

Боломжтой бол засагч багш нар ажлаа хуваарилахдаа материалын тоог тэнцүүлж, таван багшид дөч дөчин материал гэх биш, бүх шалгуулагчийн 1-3-р даалгаврыг нэг багш, 4-7- даалгаврыг нэг багш, 8-р даалгаврыг гурван багш гэх мэтээр хуваарилах. Энэ нь шалгалтын дүн үнэн зөв, шударга, бодитой байхад эерэг нөлөөтэй.

Шалгалтыг зөвхөн 0, 1, 2, 3 гэх мэт бүхэл оноогоор дүгнэнэ. 0.5, 1.5, 2.5 гэх мэт бутархай оноог ямар ч тохиолдолд өгөхгүй.

Оноо өгөх зарчим:

Даалгавар 1. Нийт 2 оноо

Эхэд дэвшүүлсэн асуудлыг зөв тодорхойлсон бол 2 оноо

Эхэд дэвшүүлсэн гол асуудлыг олоогүй ч тодорхой хэмжээнд хөндсөн асуудлыг олсон бол 1 оноо

Эхэд дэвшүүлсэн асуудалтай хамаагүй зүйл олсон эсвэл асуудлыг тодорхойлоогүй тухай гэж ерөнхийлсөн бол 0 оноо /Цөөхөн үлдсэн мазаалайг хамгаалах тухай гэх биш мазаалайн тухай эм хариулт нь ерөнхий болно/

Даалгавар 2. Нийт 3 оноо

Эхийн гол санааг илэрхийлсэн өгүүлбэрийг олсон бол 2 оноо

Эхийн гол санааг илэрхийлсэн өгүүлбэрийг олсон боловч, өөр өгүүлбэр хамт бичсэн эсвэл цогцолбороор нь авсан бол 1 оноо

Эхийн гол санааг илэрхийлэх өгүүлбэрийг олж чадаагүй бол 0 оноо

Эхээс эш татан санаагаа батлан тайлбарласан бол 1 оноо

Гол санааг буруу тайлбарласан эсвэл эхээс эш таталгүй, өөрийн үгээр бичсэн бол 0 оноо

Даалгавар 3. Нийт 2 оноо

Үзэл бодол нь дэвшүүлсэн асуудалтай уялдаа холбоотой бол 1 оноо

Үзэл бодол нь дэвшүүлсэн асуудалтай холбоо хамааралгүй бол 0 оноо

Үзэл бодлоо илэрхийлэх үгсийг ашигласан бол 1 оноо

Үгсийг ашиглаагүй бол 0 оноо /Мөн даалгавар 1-ийг гүйцэтгэлгүй орхиж энэ даалгавар /Даалгавар 3/-ыг хийсэн бол энэ даалгаврыг бүхэлд нь 0 оноо/

Даалгавар 4. Нийт 3 оноо

Даалгавар 3-т бичсэн үзэл бодолтой хамааралтай бол 1 оноо

Ахин нэг өөр байр сууринаас хандсан бол 0 оноо /хэрэв энд 0 оноо авсан бол баримтыг зөрчилтэйд тооцно/

Өөрийн үзэл бодлыг дэмжсэн, баталсан буюу зөрчилгүй бол 1 оноо

Аль нэг баримт зөрчилтэй бол 0 оноо /өөрийн үзэл бодлын эсрэг, ташааруулж болох, худал зэрэг баримтууд нь зөрчилтэйд тооцогдоно/

Гурван баримт бичсэн бол 1 оноо

Нэг л баримт дутуу бол 0 оноо /Мөн даалгавар 1, 3-ыг гүйцэтгэлгүй орхиж энэ даалгавар /Даалгавар 4/-ыг хийсэн бол энэ даалгаврыг бүхэлд нь 0 оноо/

Даалгавар 5. Нийт 3 оноо

Даалгавар 3, 4-ийг хамааруулан нэгтгэн дүгнэсэн бол 1 оноо

Дүгнэлт нь тодорхой бөгөөд ойлгомжтой бол 1 оноо

Дүгнэлтээс асуудлыг шийдэх ямар нэгэн шийдэл, гарах арга зам эсвэл шинэ санаа гарсан бол 1 оноо

Дээрх шалгуурын аль нэгийг хангаагүй тохиолдолд харгалзах оноог хасна. Мөн даалгавар 1, 3, 4-ийн аль нэгийг гүйцэтгэлгүй орхиж энэ даалгавар /Даалгавар 5/-ыг хийсэн бол энэ даалгаврыг бүхэлд нь 0 оноо

Даалгавар 6. Нийт 2 оноо

Өгүүлбэрийн найруулгын алдааг бүрэн төгс зассан бол 2 оноо

Өгүүлбэрийн найруулгын алдааг дутуу хагас зассан бол 1 оноо

Найруулгын алдааг засаагүй, буруу зассан эсвэл өөр шинэ алдаа гаргасан бол 0 оноо

Даалгавар 7. Нийт 5 оноо

Бүгдийг зөв хөрвүүлсэн бол 5 оноо

1-2 үг алдаатай хөрвүүлсэн бол 4 оноо

3-4 үг алдаатай хөрвүүлсэн бол 3 оноо

5-6 үг алдаатай хөрвүүлсэн бол 2 оноо

7-8 үг алдаатай хөрвүүлсэн бол 1 оноо

9 ба түүнээс дээш үг алдаатай хөрвүүлсэн бол 0 оноо

Даалгавар 8. Нийт 20 оноо

агуулаа	оноо өгөх заавар	ОНОО
Сэдэв ба зорилго	Зорилгоо хангаж, эхийг бүхэлд нь учир шалтгааны уялдаа холбоотой бичсэн бол	5
	Учир шалтгааны уялдаа холбоо, цаг хугацаа, үйл явдлын дараалал бага зэрэг алдагдсан бол	4
	Учир шалтгааны уялдаа холбоо муутай ч сэдвийн дагуу бичсэн бол	3
	Сөрөг хандлагатай эсвэл нэг үйл явдлыг биш хэд хэдийг бичсэн бол	2
	Ямар нэгэн зохиол бүтээлээс санаа авсан, санааг давтсан бол	1
	Сэдэв, зорилгоос хазайсан, хуулсан бол	0
	<i>хийгээгүй бол</i>	X
Дүр дүрслэл	Дүр, дүрслэлийг оновчтой ашигласан бол	2
	Оновчтой биш ч дүрслэх ур маяг ашигласан бол	1
	Дүрслэх ур маяг ашиглаагүй, хүний хэлсэн үг зэрэг нь ялгарч мэдэгдэхээргүй бол	0
	<i>хийгээгүй бол</i>	X
Хэв маяг	Эх бүхэлдээ хүүрнэсэн өнгө аястай бол	2
	Эхийн ихэнх хэсэг хүүрнэсэн бол /дүр, орчноо танилцуулах гээд хэт их тоочих зэрэг алдаа гарсан бол/	1
	Эх бүхэлдээ өөр хэв маягтай бол	0
	<i>хийгээгүй бол</i>	X
Бүтэц	Эхийн бүтэц ойлгомжтой, догол мөр, зайгаар заагласан бол	3
	Эхийн бүтэц ойлгомжтой хэдий ч догол мөр зайгаар зааглаагүй бол	2
	Эхийн эхлэл, гол, төгсгөл хэсгийн аль нэг нь дутуу бол	1
	Эхийн бүтэц тодорхой зааггүй, санаа бүрэн биш бол	0
	<i>хийгээгүй бол</i>	X
Хэл зүй, найруулга	Хэл зүй найруулгын алдаагүй бол	3
	Хэл зүй найруулгын багахан алдаатай ч ерөнхий цогцолбор болоод бичвэрийнхээ найруулгад нөлөөлөөгүй бол	2
	Хэл зүй найруулгын алдаа нь тухайн цогцолбор болоод бичвэрийнхээ найруулгыг сулруулсан бол	1
	Хэл зүй найруулгын алдаа их бол /4+ алдаа/	0
	<i>хийгээгүй бол</i>	X
Үгийн тоо	180-210 хооронд бол	1
	Үгийн тоо их, бага бол	0
	<i>хийгээгүй бол</i>	X
Зөв бичгийн дүрэм	0-1 алдсан бол	3
	2-5 алдсан бол	2
	6-9 алдсан бол	1
	10+ бол	0
	<i>хийгээгүй бол</i>	X
Бичгийн соёл	Уншиж ойлгоход саадгүй бол /дармал байж болно/	1
	Уншиж ойлгоход хэцүү, үсэг, тэмдэг хооронд ялгаагүй бичсэн бол.	0
	<i>хийгээгүй бол</i>	X